

פרפראות

פאר

פרשת ויגש תשפ"א

איך היה יוסף

מביא את אחיו

שוב בנסיון

של קנאה

פרפראות פאר

איך היה יוסף מביא את אחיו שוב בנסיון של קנאה

עמוד י

עמוד א' מפתח נושאים פרשת ויגש תשפ"א

עמוד ז

למה לא קרא יוסף קריאת שמע ביאור
המהר"ל

עוד י"ל שיוסף לא קרא קריאת
שמע מחשש לקנאת האחים

עמוד ח

ברוך שם כבוד מלכותו שאמר יעקב נאמר
בשקט וביום כפור בקול רם

ביאור בדבר קשה שפירש האור החיים
הקדוש, זי"ע

עמוד ט

ביאור אל תרגזו בדרך אליהו ואלישע דברו
דברים בטלים בעלותו השמימה

עמוד י

איך היה יוסף מביא את אחיו שוב בנסיון
של קנאה

כשאמר יוסף ולא עמד איש אתו רמז לנסיון
שעמד בו כשאין איש שם

כששלח יוסף לאביו בר ולחם בא לרמז לו על
קיום החלום שחלם

עמוד יא

ממה פג לבו של יעקב אבינו

עמוד יב

יאעי"ה הסתפק אם גרם ח"ו ליוסף לאבד את
צלם האלוקים שבו

עמוד ב

ביאור בדוחקו של המהרשי"א ע"ד המדרש
וביאור השפת אמת

עמוד ג

יוסף לא הודיע לאביו על קיומו בגלל אותו
הדבר שהיה יעקב אבינו נזכר ומעיו
מתחתכין

עמוד ד

הרמז בכתוב כי נער ישראל ואהבהו
וממצרים קראתי לבני

יעקב ירד למצרים בחבלי אדם ולא
בשלשלאות ע"ד פרקי דרבי אליעזר

השם אסנת ע"ש שהושיבה בתוך סנה ופירוש
חבלי אדם ברבינו בחיי

עמוד ה

הרואה גמל בחלום והלימוד מהפסוק אעלך
גם עלה ביאור בדרך צחות

לפום גמלא שיחנא מרומז בכתוב ואנכי אעלך
גם עלה

לא אותי קראת יעקב מכוון למרמז בעיניו
ומראה באצבעו, מהרשי"א

עמוד ו

ביאור נאה למה דוקא ר' אלעזר חסמא אמר
המאמר הנ"ל

רבי אלעזר חסמא שהיה כל כך חכם איך לא
ידע לפרוס על שמע

ביאור בדוחקו של המהרש"א ע"ד המדרש וביאור השפת אמת

מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה

איתא בגמרא (ברכות דף סד עמוד א) ואמר רבי אבין הלוי, מאי דכתיב (תהלים כ"א) "יענך ה' **ביום צרה** ישגבך שם אלקי יעקב", אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק - **מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה**. ע"כ,

כתב רש"י שיאחז בעובי הקורה - אם בא לטלטלה ממקום למקום לתתה בבנין, כלומר, **יעקב שכל הבנים שלו וטרח בגידולם, יבקש עליהם רחמים**. עכ"ל רש"י,

יש להאיר, (בשבת פ"ט ע"ב) איתא, יעקב דהוה ליה צער גידול בנים, ולא פירש רש"י למה,

כתב המהרש"א (ברכות דף סד עמוד א' ד"ה שיאחז בעובי הקורה). פירש"י כלומר יעקב יבקש עליהם **רחמים** עכ"ל, **והוא דחוק** דהא **אלקי יעקב** כתיב (שהוא שם של דין), ולא שייך ביה בקשת **רחמים**,

כתב המהרש"א ונראה לפרש, דאלקי יעקב ר"ל **מדתו של יעקב** ישגבך **ביום צרה** דהיינו בעובי הקורה שהוא מקום כובד משאו וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

יש לבאר דוחקו של המהרש"א בדברי רש"י ע"ד המדרש וביאור השפת אמת

איתא במדרש (רבה דברים פרשה ב' פיסקא י"א), **כתיב** (תהלים כ"א) "יענך ה' **ביום צרה**" מה **ביום צרה**, אמר ר"ל למה הדבר דומה לאשה שישבה על המשבר לילד והיתה מצטערת לילד אמרו מי שענה את אמך הוא יענה אותך,

כך אמר דוד לישראל מי שענה **ליעקב** הוא יענה אתכם מה התפלל **יעקב** (בראשית לה, ג) "ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי **ביום צרתי**" אף אתה יענך ה' **ביום צרה** ישגבך שם **אלקי יעקב**, אמר משה לפני הקב"ה, רבשי"ע כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם מיד ענה אותך, אמר לו הקב"ה משה חייך בכל שעה שיקראו אותי אני אענה אותם דכתיב (דברים ד) כה' אלהינו בכל קראנו אליו, **עכ"ל המדרש**.

ואיתא במדרש (תהלים שוחר טוב מזמור כ"ז) דבר אחר יענך ה' **ביום צרה**. לאב ובן שהיו מהלכין בדרך ונתיגע הבן, אמר לאביו, והיכן היא המדינה. אמר לו, בני, סימן זה יהא בידך, אם ראית בית הקברות לפניך דע כי המדינה קרובה לך. כך אמר הקב"ה לישראל, אם ראיתם שהצרות מכסות אתכם באותה שעה אתם נגאלים, שנאמר, (תהלים כ"א) "יענך ה' **ביום צרה**. **ישגבך שם אלהי יעקב**". אלקי אברהם ואלקי יצחק אין כתיב כאן, אלא אלקי יעקב.

ולמה, אמר ריש לקיש, משל לאשה עוברה שהיא מקשה לילד. אמרין לה, לית אנן ידעין מה נאמר לידך, אלא, מאן דעני לאמך בעידן קשיותה יענה יתיך בעידן קשיותיך.

כך כתיב ביעקב, (בראשית לה, ג) לאל העונה אותי **ביום צרתי**. אמר להם דוד, מי שענה יעקב אביכם בעת צרתו, יענה אתכם בעת צרתכם. הוי, יענך ה' **ביום צרה** ישגבך שם אלהי יעקב, **עכ"ל המדרש תהלים**,

ביאור השפת אמת בדברי המדרש

איתא בשפת אמת פרשת ואתחנן תרנ"ז א' ד"ה במדרש אשר לו א' קרובים, ובוה הלשון, **בשפת אמת תהלים** פרק כ' ד"ה יענך ה' **ביום צרה**.

פי' הקושיא, כי **יום** הוא ע"ש **אור כי טוב**. א"כ מה **ביום צרה**. ומתרץ כי כל צרה שלא תבוא על בני"י היא רק לטובה **כצרת היולדת שהיא הכנה אל הלידה**. לכן אמר מי שענה לאמך, **כי כן סדר הלידה ע"י צרה זאת**. כמו כן (תהלים ע"ג א') אך טוב לישראל **אלקים כו'**. וכמ"ש ביעקב **ביום צרתי**, כי כל הצרות שעברו על יעקב הי' הכל **הכנה לטובת בני"י**. וכ"כ (ירמיה ל"ז) ועת **צרה** ליעקב היא להיות **וממנה יושע**. לכן כ' אלקים קרובים אליו **שגם מדה"ד לבני"י** היא לקרב ולא לרחק. וכל התחדשות שצריך להיות נולד בישראל היא בחיי לידה וזהו יענך **ביום צרה**. **ישגבך שם אלוקי יעקב**, עכ"ל השפת אמת,

לפי"ז מבואר במה שנדחק המהרש"א בדברי רש"י ששם **אלוקים** הוא שם של דין, ואיך פירש שיבקש **רחמים**, לפי פירוש **השפת אמת** במדרש, הדבר מבואר כפ"פ, שפירש כי

ב. במדרש מובא המקור שענה ליעקב בעת צרתו (בראשית לה, ג) לאל העונה אותי **ביום צרתי**, ומשמע דקאי על צרת עשו, ולא מוזכר כלל שאר הצרות של גידול בנים או צרת יוסף והשיעבוד.

ויש ליישב. ע"ד השפת אמת שפ"י את המדרש, שבא לחבר בין **יום לצרה**,

ג. על פי השפ"א בהקרא 'אלוקים קרובים אליו', יל"פ דרך צחות כי גבר עלינו חסדו, שגם מדת הגבורה (דין), עלינו נתברר כחסדו. [מצד ואמת ה' לעולם - היינו מדת יעקב שהוא אמת כמ"ש תתן אמת ליעקב]. נמצא שהוא הנהגה מיוחדת עם ישראל שנקראים בני יעקב ויוסף סלה.

ד. תמיד לשון הספרים הוא "מיזוג" רחמים והדין, ולא רק חיבור. (ומפורסם הפ"י בחסידות - מאור ושמש לסוכות - עבד שבא למזוג כוס לרבו, כי מיזוג הוא עבודה של יין במים הרומז על מיתוק הדין בחסדים).

ולפי"ז יתכן לרמוז בכך: **"יעקב המיזוג הרחמים והדין"** עולה 631, כמספר **"נכנס בעובי הקורה"** שעלה 631.

וחזינן מהכא פ"י שע"ד הפנימיות כל הנהרות מוליכים לים.

* * * * *

יוסף לא הודיע לאביו על קיומו בגלל אותו הדבר שהיה יעקב אביו נזכר ומעיו מתחתכין

כבר הקשו רבים, למצוא ביאור, איך זה שכאשר היה יוסף גדול הבית בבית פרעה, והיה סיפק בידו להודיע לאביו על קיומו במצרים, למה לא חשש לצערו של אביו זמן רב כל כך, ולא שלח שליח להודיעו, כי הוא חי, ונמצא בארץ מצרים,

ביאור האלשיך למה לא גילה יוסף לאביו בקיומו

כתב האלשיך (תהלים מזמור ע"ח) (מובא בענף יוסף בבראשית רבה פרשה צ"ד אות ג'), וז"ל, כוונת יוסף במה שלא הודיע לאביו שהוא חי בכל משך כ"ב שנה, היה לבלתי הלשין את

אלוקים קרובים אליו שגם מדה"ד לבני"י היא לקרב ולא לרחק, וגם בעת צרה ליעקב היא להיות וממנה יושע.

מבואר בביאור השפת אמת כי ביעקב אבינו גם מדת הדין הוא ברחמים, ואין מפריד בין רחמים לדין,

יש לפרש כי גם המהרש"א כוונתו לכך

כתב המהרש"א (הובא לעיל) במה שכתב רש"י שיעקב יבקש רחמים, והרי שם **אלוקים** הוא שם של **דין**, וכתב הוא ז"ל, **ונראה לפרש**, דאלקי יעקב ר"ל **מדתו של יעקב**,

אפשר לומר כי כוונת המהרש"א הוא, לחבר בין רחמים לדין **כמדתו של יעקב אבינו**, כמבואר בספרים הק',

איתא במאור ושמש ויקרא פרשת תזריע, המייחד הראשון היה **יעקב אבינו**, אף שאברהם אבינו היה מיחד ומקשר העולמות - אך מדתו היה מדת **חסד**, ועל ידי החסד לבד אי אפשר שיתנהג העולם, שכן מצינו בדור המבול שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובות הרבה ומרדו בו. ויצחק היה גם כן מקשר ומיחד העולמות, אך מדתו מדת **גבורה** - ועל ידי גבורות לבד גם כן אי אפשר שיתנהג העולם. **והמיחד האמיתי הוא יעקב**, שהוא מדת **תפארת** והוא היה **המחבר חסד וגבורה**,

לפי"ז יש לומר, כי כוונת המהרש"א ליישב דברי רש"י שבקשת רחמים הוא גם **בדין עפ"י מדתו של יעקב אבינו**.

רמז בגימטריא,

איחוד הרחמים והדין = 406

בעובי הקורה = 406

הוספת הר"ר **חיים שיינגרטן** הי"ו במאמר המבאר שרש"י והמהרש"א לדבר אחד נתכוונו, (אע"פ שבדברי המהרש"א נראה שכונתו הי' לחלוק על דברי רש"י)

יש להאיר

א. ברש"י שכל הבנים שלו וטרח בגידולם. רש"י לשיטתו (סנהדרין יט) עיי"ש, ובתו' ד"ה שפדאו, עיי"ש (סנהדרין יט) במהרש"א ביאור נאה באריכות,

וממצרים קראתי לבני, ובודאי, אילו ידעתי
שהוא במצרים היתי קורא לו לבוא אלי,

וזה שדרשו חז"ל מהמשך הכתוב כי זכותו
גרמה לו שבחבלי אדם בעבותות אהבה ירד
ע"י יוסף, כדלהלן,

* * * * *

יעקב ירד למצרים בחבלי אדם ולא בשלשלאות ע"ד פרקי דרבי אליעזר

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ח), כתיב
(עמוס ה' י"ט), "ובא אל הבית, וסמך ידו אל
הקיר, ונשכו נחש" וכשבא יעקב לארץ
אחוזתו שבארץ כנען, נשכו הנחש,

ואי זה הוא הנחש, זה שכס בן חמור, שהיתה
בתו של יעקב יושבת אוהלים, ולא היתה
יוצאה לחוץ, מה עשה שכס בן חמור, הביא
נערות משחקות חוצה לו מתופפות, ויצאה
דינה לראות בבנות הארץ המשחקות, ושללה
(לקחה שלל), ונולדה לה אסנת, ואמרו בני
ישראל להורגה, שאמרו, עכשיו יאמרו בכל
הארץ שאין קדושה באהלי יעקב,

מה עשה יעקב, הביא ציץ של זהב וכתב עליו
שם הקודש, ותלה על צוארה ושלחה והלכה,
והכל צפוי לפני הב"ה, וירד מיכאל המלאך
והורידה למצרים לבית פוטיפרע, שהיתה
אסנת ראויה ליוסף לאשה, והיתה אשתו של
פוטיפרע עקרה, וגדלה עמה כבת, וכשירד

יוסף למצרים לקחה לו לאשה, שני ויתן לו
את אסנת, ע"כ,

מבואר, כי ירידת יעקב למצרים נתגלגל ע"י
חבל שתלה לה שם הקודש בצוארה, ובכך
פירשנו בחבלי אדם, ממש,

* * * * *

השם אסנת ע"ש שהושיבה בתוך סנה ופירוש חבלי אדם ברבינו בחיי

איתא ברבינו בחיי (בראשית מ"א מ"ה), אמרו
במדרש, כי אסנת בת דינה היתה משכס בן
חמור, ולפי שגרשה יעקב מביתו והושיבה

אחיו, לבלתי הכזיבם (מלשון כזב) שאמרו
לאביהם שמת, עד שע"י עצמם שלח שיהיו
הם המבשרים לאביו שע"כ לא יקצוף עליהם
עכ"ל.

ביאור הענין ע"ד ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל

איתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב) ראוי היה יעקב
אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל,
אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע י"א ד')
"בחבלי אדם אמשכס בעבותות אהבה",
ע"כ,

יש לבאר, שאמר יוסף כי אם יודיע לאביו כי
הוא חי במצרים, בוודאי שיאמר לו אביו
לעלות אליו לארץ כנען, ויוסף שכל כך היה
זהיר בכיבוד אב,

כדאיתא במדרש (רבה בראשית פרשה פ"ד פסקה
י"ג), הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר
ומעיו מתחתכין, יודע היית שאחיד שונאים
אותך והיית אומר לי הנני, (בגלל זהירותו
בכיבוד אב) ע"כ,

וזה היה חששו של יוסף הצדיק, שכאשר
יוותר על מלכותו, יצטרך אביו ח"ו לירד
בשלשלאות של ברזל, לפיכך משום כבוד
אביו לא הודיע לאביו שהוא חי במצרים, כדי
שירד למצרים בכבוד מלכים, ולא
בשלשלאות של ברזל.

* * * * *

הרמז בכתוב כי נער ישראל ואהבהו וממצרים קראתי לבני

איתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב) ראוי היה יעקב
אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל,
אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע י"א ד')
דכתיב (הושע י"א א') "כי נער ישראל ואהבהו
וממצרים קראתי לבני", "בחבלי אדם
אמשכס בעבותות אהבה", וכך יש לרמוז,

נער, זה יוסף כדכתיב והוא נער,

ישראל ואהבהו, וישראל אהב את יוסף,

איתא בגמרא (כתובות דף סז עמוד א) כדאמרי אינשי, לפום גמלא שיחנא, פירש רש"י, לפי כח הגמל יטעינוהו משא.

אפשר לרמז ולומר, "גם עלה" ודרשו חז"ל כי הוא בנוטריקון גמ"ל, לפי"ז אפשר לומר, "אעלך" כלומר, שמעלים עליו, "גם עלה" כמו גמל, שמטעינים עליו רק לפי כוחו, וזה הרמז "ואנכי אעלך גם עלה".

* * * * *

לא אותי קראת יעקב מכון למרמז בעיניו ומראה באצבעו, מהרש"א

איתא בגמרא (יומא י"ט ע"ב), הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו, ולא יקרוץ בשפתותיו, ולא יורה באצבעותיו. ותניא, רבי אלעזר חסמא אומר, הקורא את שמע ומרמז בעיניו, ומקרץ בשפתותיו, ומראה באצבעו, עליו הכתוב אומר (ישעיהו מ"ג כ"ב) "ולא אתי קראת יעקב", ע"כ,

כתב המהרש"א (יומא י"ט ע"ב ד"ה ולא אותי קראת יעקב), מבואר בכמה מקומות ששם ישראל ע"ש המעלה והחשיבות ושם יעקב ע"ש העקב ושפלות,

ולזה בק"ש מתחיל שמע ישראל, באם קרא כדינו, אבל כשאינו קורא כהוגן כהך דקורא ק"ש ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו, ומראה באצבעו, נקרא בשם יעקב, וקאמר ולא אותי קראת בק"ש שלא נתכוונת בקריאתך,

ושמעתי בזה, ע"פ המדרש כשבא יעקב למצרים כתיב וירא יוסף וגוי ויבך על צואריו וגוי ויעקב לא נפל שקרא את שמע ע"כ, וז"ש ולא אותי קראת יעקב, שלא קרא ק"ש כיעקב שלא רמז בעיניו ולא הפסיק בק"ש וק"ל, עכ"ד המהרש"א,

* * * * *

בתוך סנה אחד לכך נקראת אסנת. מה עשה יעקב, קשר לה כתב בצוארה וכתב בו, כל המדבק ביך מדבק בזרעו של יעקב, ויוסף שנשאה ראה הכתב ההוא והצניעו, והוא שאמר לאביו, (בראשית מ"ח ט') "בני הם אשר נתן לי אלהים בזה", הראה לו הכתב הזה ע"כ

* * * * *

הרואה גמל בחלום והלימוד מהפסוק אעלך גם עלה ביאור בדרך צחות

כתיב (בראשית מ"ו ד'), "ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניו".

איתא בגמרא, (ברכות נ"ו ע"ב), הרואה גמל בחלום, מיתה נקנסה עליו מן השמים והצילוהו ממנה, מאי קראה אנכי אעלך גם עלה, כתב רש"י, גם עלה קרוב הנוטריקון לגמל.

ביאור המהרש"א בדברי רש"י

כתב המהרש"א לבאר את דברי רש"י, וז"ל, כאן יש לפרש כפירש"י, גם עלה - קרוב לנוטריקון של גמל, עכ"ל רש"י, דהיינו שהע"ן שלה נבלעת בקריאה אחר המ"ם וה"ל כאלו אותיות גמ"ל כתובים רצופים. עכ"ל המהרש"א, לכאורה איך אפשר לדרוש דרשה ע"י החסרת אות מהתורה,

אפשר לבאר בדרך צחות

מכיוון והמשך הפסוק הוא, ויוסף ישית ידו על עיניו, פירושו בדרך צחות, שבידו יכסה את האות עי"ן ועי"כ ייראו המילים גם עלה, גמ"ל. מכיון ונחסר האות עי"ן ע"י שהשית ידו עליו, ולכן כאן אפשר לדרוש ע"י החסרת האות עי"ן.

* * * * *

לפום גמלא שיחנא מרומז בכתוב ואנכי אעלך גם עלה

כתיב (בראשית מ"ו ד') "ואנכי אעלך גם עלה",

אמר ליה, מי הוה ידעת דהוה לן עכובא כולי האי דאיתית סולתא, כתב רש"י דלפיכך לקח גם פת וגם קמח, מפני שהפת מתעפש ואינו מתקיים לאורך זמן כמו קמח,

אמר ליה, (רבי יהושע לרבן גמליאל) כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את הספנים, ואמרתי שמא יעלה ויתעה אותנו, כתב רש"י, ומתעה את הספנים - שכן דרך של ספנים לשעה הפורשין לים, רב החובל נותן עיניו בצפון והכוכב מתהלך לדרום, ורואה בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו, וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר, יודע שנהפכה הספינה ומיישרה לדרכה,

וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום, וכשרב החובל נותן עיניו **בו בצפון** והספינה תהפך בדרום ורואה לצדו אחר סבור שנהפכה הספינה ומיישרה אחר הכוכב, והוא סבור ליישרה ומהפכה לדרך אחר, וכך הוא מתעה את הספנים,

אמר ליה, כל כך (חכמה) בידך ואתה עולה בספינה (להתפרנס) א"ל, עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה, **רבי אלעזר חסמא** ורבי יוחנן בן גודגדא, שיודעין לשער כמה טפות יש בים, ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש, נתן דעתו להושיבם בראש (שיתפרנסו) כשעלה, **שלח להם ולא באו**, חזר ושלח ובאו. אמר להם, כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם, (רש"י שלא באתם בשליחות ראשון שהייתם בורחים מן הגדולה). עבדות אני נותן לכם, ע"כ,

יש לשאול, במדרש המובא לעיל, **רבי אלעזר אזל לחד אתר**, אמרי ליה **פרוס את שמע**, אמר לון **לינא חכם**, (איני בקי בכך) עבור לפני התיבה, לינא חכם, אמרין, (אמרו בני המקום) דין הוא ר' אלעזר, דין הוא דמתגלגלין ביה, על מגן צווחין ליה רבן, (זהו רבי אלעזר, שמשבחין בו, בחינם קוראים לו רבי),

איך יתכן שרבי אלעזר חסמא שהיה כל כך חכם, **ואמר על עצמו שאינו חכם**, ואינו יודע לפרוס על שמע,

ויש ליישב, לפי דברי הגמרא, שהיה רבן גמליאל קורא לו והוא לא בא, וזה משום שהיה **בורח מן הגדולה**, לפי"ז יש לומר שבמכוון הוא לא רצה שיכבדוהו לעבור לפני התיבה, לפיכך לא למד לפרוס על שמע,

ביאור נאה למה דוקא ר' אלעזר חסמא אמר המאמר הנ"ל

איתא במדרש (רבה שיר השירים פרשה ב' פסקה ז') בנוהג שבעולם עשרה בני אדם נכנסין לבית המשתה ואין אחד מהן יכול לפתוח פיו לברך ברכת חתנים, ובא אחד ופתח פיו וברך ברכת חתנים למה הוא דומה ביניהם כשושנה בין החוחים, בנוהג שבעולם עשרה בני אדם נכנסין לבית הכנסת ואין אחד מהן יכול לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה ואחד מהן פורס על שמע ועובר לפני התיבה, למה הוא דומה כשושנה בין החוחים,

רבי אלעזר אזל לחד אתר, אמרי ליה **פרוס את שמע**, אמר לון לינא חכם, (איני בקי בכך) עבור לפני התיבה, לינא חכם, אמרין, (אמרו בני המקום) דין הוא ר' אלעזר, דין הוא דמתגלגלין ביה, על מגן צווחין ליה רבן, (זהו רבי אלעזר, שמשבחין בו, בחינם קוראים לו רבי)

נתכרכמו פניו והלך לו אצל רבי עקיבא רבו, אמר לו **למה פניך חולניות**, תני ליה עובדא, (סיפר לו שביישו אותו) אמר ליה (רבי עקיבא) צבי רבי דיילך, (הנך רוצה ללמוד) אמר ליה אין ואלפיה, לבתר יומין אזל להווא אתר אמרי ליה פרוס לן את שמע פרוס לון, עבור לפני התיבה ועבר, אמרין אתחסם רבי אלעזר, (נתחזק רבי אלעזר) וקרון ליה ר' אלעזר חסמא,

מבואר, שבשעה שהיו פורסין על שמע, היו רומזים כנגדו עד **שנתכרכמו פניו**, כמבואר במדרש,

לפיכך דרש ר' אלעזר חסמא הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעו וכו'. שלא לעשות מה שעשו לו.

* * * * *

רבי אלעזר חסמא שהיה כל כך חכם איך לא ידע לפרוס על שמע

איתא בגמרא (הוריות י" ע"א), ר' גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא, בהדי דר' גמליאל הוה **פיתא**, בהדי רבי יהושע הוה **פיתא וסולתא** (לחם וקמח), שלים פיתיה דר' גמליאל, (נגמר הלחם לר' גמליאל) סמך אסולתיה דרבי יהושע,

עוד י"ל שיוסף לא קרא קריאת שמע מחשש לקנאת האחים

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ע"א) **כתיב** (בראשית מ"ט א') "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם", ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר, שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד.

כתב המהרש"א (פסחים נ"ו א' ד"ה ביקש יעקב) "שמא יש בכס פסול", פי' הסמ"ג, שאינו מאמין בה' אחד כו' ע"ש, וז"ש להו' ושמעו אל ישראל אביכם" דהיינו שתקבלו מלכות שמים עליכם כמו שקבל ישראל אביכם, ובזה הלשון השיבו, שמע ישראל וגו', כפרש"י, לאביהם ישראל היו אומרים כן, שמע ישראל ה' וגו', כשם שאתה קבלת עליך ה' שהוא שם האחדות, גם אלקינו ה' אחד, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר מה שאמר "ושמעו אל ישראל אביכם" היינו שתקבלו מלכות שמים עליכם כמו שקבל ישראל אביכם, **הקבלת עול מלכות שמים שמצינו אצל יעקב אבינו**, היה זה בשעה שראה את יוסף, כדאיתא במדרש, וביאור המהר"ל,

עוד מבואר, שמה שאמר יעקב ה' אחד, בא לומר שאין בלבו אלא אחד, וע"ז השיבו בניו י"ב השבטים בשעה שבא לברכם כי גם בלבם אין אלא אחד,

לפי"ז מבואר ממה חשש יוסף שלכן לא קרא קריאת שמע

אפשר לומר, דלפיכך לא היה רוצה יוסף להשיב אל אביו על שאלתו, שאין בלבו אלא ה' אחד ולומר שמע ישראל בעודו מדבר עם אביו כשהוא לבדו ללא האחים, מפני שחש שמא יאמרו האחים, כי שוב עשה יוסף מעשה, לומר לאביו רק על עצמו כי אין בלבו אלא אחד, ותחזור קנאתם של אחיו עליו, ולפיכך לא קרא קריאת שמע, ולא השיב אל אביו,

וכפי שהיה אצל רבן גמליאל שאמר לו אינני קורא לך משום כבוד ואז הוא בא, כמו"כ כאשר ראה שביזוהו על כך שאינו יודע, והכשילים בהלבנת פנים הלך אצל רבי עקיבא ללמוד לפרוס על שמע,

וכתב על כך הרה"צ ר' **שאל בראך זי"ע**, רבה של **קאשוי**, בספר **בהיות הבוקר** (אות תקס"ט) י"ל שלמד אותם הא דאמרו (בברכות נ"ח בבא בתרא צ"א) אפי' ריש גרגותא מן שמיא מוקמי ליה, ולפי זה אמר להם אנ"י איני נותן לכם רק עבדות, ואם יצמח מזה שררות אין אני הנותן, רק משמים רוצים כן ונגד זה אין אתם רשאים לסרב ע"כ **בבהית הבקר**,

* * * * *

למה לא קרא יוסף קריאת שמע ביאור המהר"ל

כתיב (בראשית מ"ו כ"ט) "וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד",

כתב רש"י (בראשית מ"ו כ"ט) אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע,

כתב המהר"ל (גור אריה בראשית - פרק מו פסוק כט), וז"ל, והקשו, למה יוסף לא קרא קריאת שמע,

אלא, יש לדעת **ענין קריאת שמע שהיה קורא, ובזה יתורץ** מה שלא היה קורא יוסף קריאת שמע, לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, **בא בלבו אהבתו ויראתו**

של הקב"ה, איך מדותיו הם טובות ושלמות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב מתדבקים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם. וזהו קריאת שמע, שבו נזכר ייחוד מלכות שמים ואהבתו (דברים ו, ד),

וראו היה ליעקב לקרות קריאת שמע, כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול אשר היה לו בעבורו, ועתה ראה אותו מלך, היה אוהב את הקב"ה אשר עושה לו זה, וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו, וזהו נכון למבין, **עכ"ל המהר"ל**.

* * * * *

שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי, **לכן צריך לומר בקול רם.**

* * * * *

ביאור בדבר קשה שפירש האור החיים הקדוש, זי"ע

כתיב, (בראשית נ"י"ט) "ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה, למען עשה כיום הזה להחית עם רב",

כתב האור החיים הק' (בראשית נ" כ') "ואתם חשבתם וגוי' אלקים חשבה לטובה". והרי זה דומה, למתכוון להשקות חבירו כוס מות והשקהו כוס יין, שאינו מתחייב כלום, והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים, עכ"ל האור החיים,

איתא בגמרא (קידושין פ"א ע"ב, נזיר כ"ג ע"ב), "אישה הפרם וה' יסלח לה", במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנזיר, ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה יין, ומטמאה למתים, שהיא צריכה כפרה וסליחה,

איתא בזוהר הק', שבעשרה הרוגי מלכות, נתגלגלו עשרת השבטים, שנתחייבו במכירת יוסף,

צריך לדעת, איזה דרך ישכון אור, בדברי האור החיים הק', אם כונתו שאינו מתחייב כלום, שאינו צריך כפרה וסליחה, יקשה מדברי הגמרא דלעיל, שגם בלא יודעים צריכים כפרה וסליחה,

ואם כונתו של האוה"ח שכפרה וסליחה צריכים הם, רק עונש אינם צריכים לקבל, יקשה מדברי הזוהר שנענשו, אי"כ איך כתב האור החיים, והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים,

יש לבאר, מכיוון והיו אלו דבריו של יוסף הצדיק, כמ"ש "ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה",

בא האור החיים הק' לבאר את דברי יוסף הצדיק, שיוסף הצדיק הוא זה שביקש

ויעקב שהבין זאת, אמר להם "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם", שתקבלו מלכות שמים עליכם כמו שקבל ישראל אביכם, **ועשו זאת כולם ביחד**, ולא שיהיה האחד לבדו משום שאביו אהבו, ויגרום לקנאה פעם נוספת.

* * * * *

ברוך שם כבוד מלכותו שאמר יעקב נאמר בשקט וביום כפור בקול רם

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ע"א), תנו רבנן, כיצד היו כורכין את שמע, אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין, (בין אחד לואהבת) דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**,

ואנן מאי טעמא אמרינן ליה, כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו,

אמרו לו בניו "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", אמרו, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה **פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**, אמרי רבנן, היכי נעביד, נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו אמרו יעקב,

התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי, אמר רבי אבהו התקינו שיהו אומרים אותו **בקול רם מפני תרעומת המינין**, (וברש"י, שלא יהו אומרים עלינו שאנו מוסיפין בחשאי דבר שאינו הגון שיש בלבנו יותר מאחד) ובנהרדעא דליכא מינין, עד השתא אמרי לה בחשאי, ע"כ,

מבואר, דבמקום שיש מינין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם, שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין בחשאי דבר שאינו הגון, ובמקום דליכא מינין אומרים אותו בחשאי,

לפי"ז אפשר לומר, דביום כיפור, שאנו מתירים להתפלל עם העברניים, דאיכא חשש,

שיהיו פטורים וזכאים גם בדיני שמים, אבל הקב"ה דעת אחרת היתה עמו, להענישים.

* * * * *

ביאור אל תרגזו בדרך אליהו ואלישע דברו דברים בטלים בעלותו השמימה

איתא בגמרא (תענית דף י עמוד ב), **כתיב** (בראשית מ"ה פסוק כ"ד) "וישלח את אחיו וילכו ויאמר אלהם אלתרגזו בדרך", אמר רבי אלעזר, אמר להם יוסף לאחיו, אל תתעסקו בדבר הלכה, שמא תרגזו עליכם הדרך. איני, והאמר רבי אלעאי בר ברכיה, שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לישורף,

שנאמר (מלכים ב' ב' י"א), "ויהי המה הלכים הלך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם", טעמא, דאיכא דיבור, הא ליכא דיבור, ראויין לישורף, לא קשיא, הא למיגרס, הא לעיוני.

כתבו התוספות (תענית דף י ע"ב ד"ה ואין ביניהם), ויש מדרש שהם היו מדברים דברים בטלים ומש"ה ראויין לישורף. ע"כ,

וינועו אמות הסיפים מקול הקורא לבאר המדרש
שדברו דברים בטלים

יש לבאר הענין ע"ד מוהר"ר יוסף שאול נתנזון

דיש לדייק

א. ביתור הלשון הולכים הלך,

ב. בשינוי הלשון הולכים לשון רבים, ודבר לשון יחיד,

כתב בספר דברי שאול ממוהר"ר יוסף שאול נתנזון זצ"ל (חלק הדרשות, ד"ה, נראה עפ"י מ"ש במלכים ב' ב' ב'), מה שאמר בהספד על אביו מוהר"ר ארי' לייבוש נתנזון, (ביום א' פר כי תשא תרל"ג בעיר לבוב), דברים ששמע מאביו, על הכתוב (במלכים ב' ב') שאמר אליהו הנביא לאלישע, "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, אם תראה אותי לוקח מאתך",

וכך כתב, כתיב (מלכים ב' פרק ב'), "ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע, שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי,

ויאמר, הקשית לשאול, **אם תראה אותי לקח מאתך, יהי לך כן**, ואם אין, לא יהיה, ויהי המה הלכים הלך ודבר, והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים, **ואלישע ראה** והוא מצעק, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים",

והנה **ביאור הפסוק הלז** שמעתי **מכבוד אבי מורי הרב הגאון ז"ל הכ"מ שביאר**, שהכתוב מעיד על **גודל חכמת אלישע**, שהנה, מי שרואה **רכב אש וסוסי אש**, מה **מאד יתפעל לב אנושי ולא ירגיש כלל בשום דבר**, אבל אלישע, אף שראה זאת, לא נתפעל מכל זה רק מצעק **אבי אבי רכב ישראל ופרשיו**, שהרגיש בחסרון, עכ"ל,

וזהו **אם תראה א-ו-ת-י**, ולא את רכב האש וסוסי האש, שהאדם מתפעל מזה, עכ"ד,

מבואר, שחכמתו היתה שלא היה נתפעל ממה שראה **רכב אש וסוסי אש**, רק את רבו אליהו היה רואה, ולפיכך זכה **לפי שניים ברוחך**, ולפיכך **נאמר עלה ונתעלה**, שהוא **פי שניים**,

בכך מבואר כפתור ופרח, גם יתור הלשון הולכים הלך, ושינוי הלשון ללשון יחיד ודבר, משום שאליהו דיבר אל אלישע כדי לנסותו, צא וראה הדברים שמי שרואה אותם **רכב אש וסוסי אש**, מה **מאד יתפעל לב אנושי ולא ירגיש כלל בשום דבר**,

ודיבר אליהו אל אלישע, על **דברים בטלים** כדי לנסותו אם ראוי לפי שניים מרוחך,

אבל אלישע לא שם לבו לדברים הבטלים כביאור מוה"ר, רק היה מצעק **אבי אבי רכב ישראל ופרשיו** ולפיכך כתב לשון יחיד, **ודבר**, שרק אליהו דיבר לנסותו, ואלו דברי המדרש, שדיברו **דברים בטלים**.

* * * * *

ביאור נפלא ויסוד מוסד בדברי הדברי שאול

ולפיכך הביאם יוסף באותו נסיון דייקא, שיעיד עליהם יודע תעלומות, שחזרו בתשובה שלימה.

ומה שתירץ רמז רמז לו וכו', יש לומר הכוונה, שביקש להכניסם **בנסיון היותר גדול**, ולומר להם שגם הישועה שבימי המן תבוא עיני שבט **בנימין** שמשם יצא **מרדכי**, וכשלא יקנאו, זהו היא תשובה שלימה, עיין מה שתירץ הגר"א והתורת חיים, (מובא במתיבתא)

* * * * *

כשאמר יוסף ולא עמד איש אתו רמז לנסיון שעמד בו כשאינ איש שם

כתיב (בראשית מ"ה א'), ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו, בהתודע יוסף אל אחיו,

רמז רמז להם מה שהיה כשאינ איש מאנשי הבית שם בבית כשעמד בנסיונו

אפשר לומר כי התורה רמזה לנו כאן, שכאשר התודע יוסף אל אחיו, הדבר הראשון שאמר להם, שלא יחשדוהו שמשום שנמצא במצרים, ארץ הכיעור והדומה לו, למד ח"ו ממעשיהם, אלא שעמד בצדקתו, ועמד בנסיונו, באותה שעה, שאין איש מאנשי הבית שם בבית, (בראשית ל"ט י"א), ובכך היה יוסף מחייב את הרשעים, כדאיתא ביומא (ל"ה ע"ב), ולזה רמזה תורה, שהתודע יוסף אל אחיו, כלומר שהודיע יוסף לאחיו, מה שהיה כאשר לא עמד איש מאנשי הבית שם בבית אתו, וזה הרמז, **ולא עמד איש אתו התודע יוסף אל אחיו**.

* * * * *

כששלח יוסף לאביו בר ולחם בא לרמז לו על קיום החלום שחלם

כתיב (בראשית מ"ה כ"ג), "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים, ועשר אתונות נשאת **בר ולחם**",

איתא בגמרא (ברכות נ"ה ע"א), **כתיב** (ירמיה כ"ג כ"ח) "הנביא אשר אתו חלום יספר חלום, ואשר דברי אתו יספר דברי אמת, **מה לתבן את הבר נאם ה'**",

איך היה יוסף מביא את אחיו שוב בנסיון של קנאה

איתא בגמרא (מגילה ט"ז ע"א) **כתיב** (בראשית מ"ה כ"ב), "לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות", אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו, דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, (ואיך נתן יוסף לבנימין פי **חמש** ממה שנתן לכולם)

אמר רבי בנימן בר יפת רמז רמז לו, שעתידי בן **לצאת ממנו** שיצא מלפני המלך **בחמשה** לבושי מלכות, שנאמר ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו', ע"כ,

יש לשאול,

א, במה מתורצת הקושיא החמורה ששאלה הגמרא, מאחר ודבר חמור כל כך יצא מזה ששינה בנו וכו' עד שנתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, וכי בגלל רמז שרצה לרמוז יוסף לבנימין, היה ח"ו יכול לגרום שוב לדבר חמור כל כך,

ועוד אם לרמוז לו הדבר בא, האם נחסמה הדרך כיצד לרמוז ואיך לרמוז,

ביאור הענין שיוסף ביקש להביאם בנסיון של קנאה

יש לבאר, דאחר שראה יוסף שהאחים מתחרטין וחוזרים בתשובה על המכירה, כמ"ש רש"י עה"פ (בראשית מ"ב כ"ד) ויסוב מעליהם ויבכ, וכתב רש"י, לפי ששמע שהיו מתחרטין, ביקש יוסף לגרום להם לשוב בתשובה שלימה על אותו דבר שעשו בקנאתם בו,

כדאיתא בגמרא, (יומא דף פו עמוד ב) היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה, באותו פרק, באותו מקום.

וכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות תשובה ה' ב') כי תשובה אמיתית היא, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שאינו שב **לאותו דבר**, (עיין בשפת אמת לשבת תשובה תר"מ, ביאור דברי הרמב"ם)

**צריך לבאר שלא האמין להם בשעה
ששלחו את הכותונת בדם**

וצריך לומר, שכאשר ירדו האחים, והטבילו את כותנתו בדם, ואמרו לו אך טורף טורף, עלה הוא ונסתפק, (להלן נבאר במה נסתפק) ולא ידע אם להאמין להם שטורף טורף יוסף, אם לא להאמין להם,

וכאשר שמע עוד יוסף חי, פג לבו, כשנסתלק מממנו הספק שהיה לו כשאמרו חיה רעה אכלתהו, ולא האמין להם, במוחלט למה שאמרו חיה רעה אכלתהו, ולפי"ז מובן הכתוב, ויפג לבו, כי לא האמין להם, משום ש"אז" כשאמרו חיה רעה אכלתהו, אז לא האמין להם.

איתא (מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כ"א הלכה ט"ז), תני, מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם, **לא האמין להן כל עיקר**, עיי"ש באריכות למה לא האמין להם.

* * * * *

**יאע"ה הסתפק אם גרם ח"ו ליוסף
לאבד את צלם האלוקים שבו**

כתיב (בראשית מ"ה כ"ז), "וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם", **כתב רש"י**, סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת **עגלה ערופה**, זהו שנאמר וירא את העגלות,

האם חשש יאע"ה שיוסף איבד את צלם האלוקים

איתא בגמרא, (שבת קנ"א ע"ב, סנהדרין ל"ח ע"ב) אין חיה רעה שולטת באדם אלא א"כ נדמית לו כבהמה. ובמהרש"א בשבת מבאר, מאי טעמא, אין חיה רעה שולטת באדם,

ז"ל המהרש"א שם, ובענין דאימת האדם על החיות, משום הנשמה שבו, שהיא צלם אלקים, וכיון שנדמה כבהמה, וצלם אלקים אזל לו ממנו, והרי הוא כשאר בהמה, שהחיה שולטת בה, עכ"ל,

וקשה, וכי עלתה על דעתו של יעקב אבינו, בשעה שאמרו לו חיה רעה אכלתהו, שיוסף הצדיק איבד ח"ו את צלם האלוקים שבו, עד שתשלוט בו חיה רעה,

דרשו חז"ל, וכי מה ענין **בר ותבן** (תבואה קש) אצל חלום, אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים, אמר ר' ברכיה, חלום, אע"פ שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים, מנא לן מיוסף, דכתיב (בראשית לז) והנה השמש והירח וגו' וההיא שעתא אמיה לא הות. ע"כ,

מבואר, דילפינן מיוסף **דבחלום יש חלק המתקיים**, וחלק שאינו מתקיים,

החלק שאינו מתקיים, הם הדברים בטלים שאמרו ז"ל אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים, והם חלק **התבן**,

וחלק הבר שבחלום, הוא החלק המתקיים, ובכך השוו חז"ל **בר ותבן** אצל חלום,

לפי"ז אפשר לומר, שכאשר שלח יוסף לאביו **בר**, היתה כונתו בכך לומר לו, כי חלק המתקיים שבחלום, כבר נתקיים,

ובמה שהוסיף ולחם רמז לו גם

דהאותיות **ו'ל'ח'ס'** הם אותיות חלו"ם, ובזה הצפין יוסף לאביו, כי נתקיים **החלום** שחלם, אך לא רצה לשלוח לאביו במפורש, כדי שלא לעורר מדנים, וזהו **בר ולחם**.

* * * * *

ממה פג לבו של יעקב אבינו

כתיב (בראשית מ"ה כ"ו), "וויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם",

יש לברר, ממה פג לבו של יאע"ה,

אם תאמר כפשוטו, שלא האמין להם שעוד יוסף חי, וכי מה חידוש היה לו בדבר זה, הלא כבר אמר (מ"ג י"ד), ואני כאשר שכלתי שכלתי, וגם אמר (מ"ד כ"ח), ויצא האחד מאתי ואומר אך טרף טרף, ולא ראיתיו עד הנה,

ואם תאמר, שפג לבו משום ששמע שעוד יוסף חי, היה הכתוב צריך לומר ויפג לבו, **כי האמין להם**, מאי כי לא האמין להם,

הסבר הענין עפ"י יסוד מוסד של המהר"ל

ההסבר הוא, עפ"י מה דאיתא בגמרא (סוטה מ"ו ע"ב), על הפסוק (דברים כ"א ז') ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, אמרו ז"ל, וכי תעלה על דעתך שבית דין שופכי דמים הם, אלא שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא לוייה ע"כ.

ומבאר המהר"ל שם בחידושי אגדות, את כוחה וסגולתה של מצווה לוייה, ואלו תו"ד, דלכאורה מה יתן לו ומה יוסיף לו לאדם שמלווין אותו בדי' אמות או יותר, שלא ינזק בהמשך הדרך,

ומבאר המהר"ל באריכות, כי השמירה שיש לאדם הוא הצלם אלוקים, והוא גם מוראכם וחתכם יהיה על כל חית השדה, וכאשר מכבדים את האדם ע"י לוייה, נבנה צלם האלוקים שעליו, וח"ו כאשר מבזים אותו בלי ללוותו מאבד הוא את צלם האלוקים שעליו, ואז יש אפשרות שינזק בדרך, **אלה תו"ד המהר"ל**.

ביאור בספיקו של יאע"ה

ועתה נבוא אל ביאור הענין, דבשעה ששלח יעקב את יוסף לחפש אחר אחיו, קיים בו יעקב אבינו ע"ה מצוות לווייה, כפי שמובא במדרשים, עיין בעל הטורים, על הפסוק (בראשית ל"ז י"ד), וישלחהו מעמק חברון, שליוהו עד חברון, אמר לו אבא חזור בך, אמר ליה, כתיב (דברים כ"א ז') ידינו לא שפכה את הדם הזה, שלא פטרנוהו בלא לוייה, והיינו דכתיב (להלן מ"ה כ"ז) וירא את העגלות אשר שלח יוסף. (ועיין עוד, דעת זקנים, חזקוני, וספורנו),

ולפי"ז מבואר הדבר הפלא ופלא,

כי יע"ה ידע כי אין חיה רעה שולטת וכו', ולכן לא יכל לקבל את דברי השבטים שאמרו חיה רעה אכלתהו, ומאיך גיסא נסתפק וחשב, אולי לא קימתי מצוות לווייה כדבעי, ואיבד את צלם האלוקים מחוסר ההלווייה, וע"י כך נגרם ליוסף נזק מחיה רעה. אבל כאשר ראה את העגלות, וזה היה הסימן שמסר להם, שהיה עוסק במצוות לוייה כשפירש ממנו, אז הבין יעקב אבינו שאכן קיים מצוות לוייה כדבעי, ובכך ניצול יוסף, מחיה רעה בדרך,

שוב מצאתי שהדברים מכוונים לדברי המהר"ל, ואלו דברי המהר"ל על הפסוק וירא את העגלות

כתיב (בראשית מ"ה כ"ז), "וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם",

כתב המהר"ל, (גור אריה בראשית מ"ה כ"ז), סימן מסר להם וכו'. ואם תאמר למה היה עוסק בפרשת עגלה ערופה כשהיה פורש, אין לומר שכן אירע המעשה במקרה שלמד עמו בפרשת עגלה ערופה - אם כן מנא ידע יוסף שיזכור את מה שהיה עוסק עמו במקרה, בפרשת עגלה ערופה,

ויש מפרשים שכאשר היה יעקב מלוה את יוסף עד עמק חברון היה אומר יוסף לאביו שיחזור לביתו ואל יטריח את עצמו, והשיב יעקב שמצוה גדולה היא בלוייה, שהרי מי שאין מלוה הוא שופך דם, כדכתיב בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, ז) "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", ודרשינן (סוטה מה ע"ב) וכי סלקא דעתך שיהיו זקני בית דין שופכי דמים, אלא לא פטרנוהו בלא לוייה, הא למדת מי שאינו מלווה כאילו שופך דם, וכל המתלווה אינו ניזק (סוטה מו ע"ב).

ולפיכך ידע יוסף שיעקב ידע שבפרשת עגלה ערופה פירש ממנו, שהרי יזכור ענין הלוייה שהיה מלוה אותו. ויראה, שלכך שלח לו סימן זה, מפני שרמז לו שאיך יהיה ניזוק אחר שהיה מתלוה, וכל המתלוה אינו ניזק, לכך ידע יעקב שבאמת הוא - שהוא חי, ע"כ,

וביאור דבריו, שכאשר אמרו השבטים ליעקב אבינו, עוד יוסף חי. אז אותו ספק שכינן בלבנו, פסק, וזהו הפירוש "ויפג לבו" "פסק לבו" (כהסברו של הרמב"ן) **כי לא האמין להם**, מכיוון שאז כאשר אמרו לו חיה רעה אכלתהו, אז לא האמין להם. וכאשר שלח לו יוסף את העגלות, שבפרשת עגלה ערופה נפרד ממנו אמר לו בזה שקיים מצוות לווייה כמו שצריך, אז "ותחי רוח יעקב אבינו"

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777 נייד 0527-616166
דוא"ל y0527616166@gmail.com